

ТАНАТОЛОГІЧНІ МОТИВИ У ПРОЗІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА ТА ЕРНСТА ХЕМІНГУЕЯ: ТИПОЛОГІЯ ЕПІЧНОГО МИСЛЕННЯ

У статті проведений компаративний аналіз новелістики В.Стефаника та Е.Хемінгуея на тематичному рівні. Виявлено типологічні збіги у розробці письменника теми смерті, зокрема звернення до таких аспектів, як суїцид, смерть і дитинство, іспит совісті перед кончиною, деталізоване зображення агонії.

Ключові слова: типологічні аналогії, природна смерть, насильницька смерть, суїцид, вбивство.

Єдність світового літературного процесу, необхідність з'ясувати загальносвітові закономірності розвитку конкретних національних літератур та ті унікальні особливості, що становлять їхню самобутність, стимулюють розвиток типологічних досліджень, серед яких одним із перспективних напрямків є вивчення творчості письменників – представників різних літератур – у зіставному аспекті. Привабливими у плані типологічного вивчення української та американської літератур ХХ століття є творчість Е.Хемінгуея та доробок В.Стефаника. По-перше, письменники (В.Стефаник (1871–1936), Е.Хемінгуей (1899–1961)) були сучасниками, яким довелося жити у період глобальних суспільних змін та катаклізмів першої третини ХХ століття: світова війна, перерозподіл світу, фатальні соціальні зміни, стрімкий технічний розвиток, панування певних ідеологій, еміграційні процеси. Це зумовило формування схожих концепцій людини і світу у творчості двох новелістів, які були представниками „далеких” літератур, не мали особистих контактів і не були знайомі з літературним доробком один одного.

По-друге, у житті Е.Хемінгуея та В.Стефаника було чимало подібного, особливо у період становлення їх як письменників. Обидва розпочали творчу діяльність у молодому віці, однак оминули період „учнівства” і одразу заявили про себе як зрілі майстри. Багато часу вони присвятили самоосвіті, були добре

обізнані із західноєвропейським літературним процесом. Великий вплив на творчість митців справило перебування у модерністських літературних колах Кракова (В.Стефанік) та Парижа (Е.Хемінгуей).

Цими обставинами пояснюється інтерес до творчості письменників як об'єкта порівняльного вивчення. Зокрема, в українському літературознавстві перші спроби зіставлення були зроблені дослідником діаспори О.Тарнавським, який вказав на близькість світоглядних позицій В.Стефаніка та Е.Хемінгуея на підставі таких їх близьких рис, як стоїцизм, індивідуалізм, трагедія і приреченість життя, висока моральність людини [7, 478]. Інші науковці (І.Драч [2, 10], Вл.Россельс [5, 261], І.Денисюк [1, 101]) підкреслювали схожість манери письма двох письменників, зокрема, лапідарність оповіді у поєднанні з широкою змістовністю, глибинністю висвітлюваної ідеї та сильним емоційним впливом на читача.

Яскравим типологічним збігом у новелістиці В.Стефаніка та Е.Хемінгуея на тематичному рівні є розробка прозаїками теми смерті, яку письменники розглядають у різних її виявах. Письменники впритул підходять до зображення моменту смерті людини. В центрі їхньої уваги опиняється сам процес кончини, причому з позиції не спостерігача, а людини, яка помирає. З цього приводу варто навести думку Е.Хемінгуея про відображення смерті в літературі. „У багатьох книжках я читав, як автор силкувався описати смерть, а виходила невиразна пляма, – на мою думку, через те, що автор або ж ніколи не бачив смерті, або в останню мить подумки чи й насправді заплющував очі...” [9, Т. 2, 7].

Е.Хемінгуей та В.Стефанік супроводжують людину до самої її кончини, якій передують марення і видіння. Породжувані підсвідомістю образи вибудовуються на основі життєвого досвіду героїв, а також на їх переконаннях і віруваннях. Стара з новели В.Стефаніка „Сама-саміська” бачить чортів, старий Лесь з новели „Скін” – ангелів. Герой то марить, то приходить до тями, тому сам може розтлумачити читачеві свої передсмертні видіння. Він бачить образ матері, тому що вважає, що „мама із того світу має прийти та над своєв дитинов має заплакати. Таке бог право їм надав” [6, 115].

Героям Е.Хемінгуея не притаманна релігійність та віра у нечисті сили, їхні видіння значно реалістичніші. Помираючому матадору Маері з мініатюри XIV із збірки „За нашого часу” „ввижалося, що все навколо стає більше і більше, а потім менше й менше. Потім знов – більше, більше, більше, а потім менше й менше. Потім усе перед ним побігло швидше й швидше, як ото в кіно...” [9, Т. 1, 118]. А письменникові Гаррі з оповідання „Сніги Кіліманджаро” здається, що нарешті по нього прилетів літак, щоб відвезти у лікарню.

Обидва письменники зосереджують також свою увагу не лише на мареннях помираючих, але й на фізичних відчуттях, які теж передають за допомогою видінь. Це параліч кінцівок („...малі чортики сідали всіма на руку та й не допускали хрест собі зробити” [6, 60]); задуха, важкість у грудях, неможливість говорити („Вона [смерть] ступила ще крок, і він уже не міг говорити до неї, ... і тепер він силкувався відіпхнути її мовчки, але вона все насувалася на нього, стискала йому груди, і, коли вона там обсілася і він не міг уже ні ворухнутись, ані вимовити слова, він почув...” [9, Т. 2, 348], „Хотів крикнути..., але крик крізь горло не міг продертися...” [6, 115]).

Письменникам вдається зафіксувати момент роз’єднання душі з тілом. Це мить легкості і почуття польоту, які огортають героїв обох новелістів після мук агонії (важкості, стискання, стягування). „Плахта його уповиває, як маленьку дитину, вперед ноги, потім руки, плечі. Туго. Йому легонько, легонько” [6, 115] („Скін”). „...Він уже не мав чим дихати. ... І все враз минулося, і тягар, що гнітив йому груди, зник” [9, Т. 2, 348] („Сніги Кіліманджаро”). „Земля у хаті розпуклася, а баба в розколібину сточувалася і падала удолину” [6, 60] („Сама-саміська”).

Причини появи такої типологічної паралелі у творах письменників, як надзвичайна увага і детальне вивчення останньої фази людського існування, були різними. Для Е.Хемінгуея поштовхом до роздумів над проблемою життя і смерті стали його участь у Першій світовій війні і, зокрема, поранення, яке назавжди залишилося для нього психологічною травмою. Епістолярна спадщина В.Стефаника засвідчує, що проблема смерті неодноразово привертала увагу письменника і потребувала творчого осмислення [6, 262; 271].

На творчість Е.Хемінгуея могли також мати певний вплив ідей екзистенціалізму, який виник у філософії після першої світової війни. Саме у момент скону герої новеліста повністю відчужені від будь-яких суспільних систем і впливів, залишається лише особистісне існування, екзистенція. Змалювання агонії у творах супроводжується зображенням страху, страждань, самотності тобто категорій, притаманних екзистенціалізму в літературі.

Варто також наголосити на тому, що у творчості Е.Хемінгуея смерть – це, у першу чергу, явище насильницьке: страта, нещасний випадок, вбивство, самогубство. Ця особливість, безумовно, була зумовлена впливом світової війни, а також інтересом письменника до ризикованих професій (матадора, жокея, боксера). Симптоматично, що схожу зацікавленість неприродною смертю виявляють українські письменники початку ХХ століття В.Підмогильний (“Військовий літун”, „Гайдамака”, „Ваня”), Микола Хвильовий („Бараки, що за містом”, „Заулок”, „Я (Романтика)”, „Мати”, „Санаторійна зона”). Свою увагу до насильницької смерті Е.Хемінгуея пояснює у книзі „Смерть пополудні”: „Я тоді саме вчився писати й починав з найпростішого, а чи не найпростіше і найсуттєвіше з усього – насильницька смерть. Вона позбавлена ускладнень, які супроводжують смерть від хвороби, чи так звану природну смерть, або ж кончину друга або будь-кого, кого ти любив чи ненавидів, – однаково це смерть, одне з явищ, про які варто писати” [9, Т. 2, 7].

На відміну від Е.Хемінгуея, В.Стефанік звертається у своїй новелістиці до різних проявів смерті. Однак у перший період творчості змальовує, як правило, природну смерть (від старості, хвороби), рідше – самогубство чи нещасний випадок, в той час як у другий, післявоєнний період, у його творчості переважає тема насильницької смерті.

Порівнюючи відтворення агонії у творчості В.Стефаніка та Е.Хемінгуея, варто зауважити, що український новеліст прагне викликати у читача моторошне, гнітюче враження. Баба з новели „Сама-саміська” помирає, охоплена жахом: їй ввижаються чорти, падіння під землю та інше. Романиха із новели „Шкода” вмирає страшною смертю: її роздирає на шматки конаюча корова. Марення Леся

із новели „Скін” також сповнені муки: його до вугілля спалює земля, а потім засипають снопи ячменю і печуть „пекольним вогнем”.

У ранній період творчості Е.Хемінгуей близький до В.Стефаніка, навіюючи читачеві моторошне відчуття шляхом відтворення численних натуралістичних деталей насильницької смерті в оповіданні „Індіанське стійбище” та мініатюрах V, XIV, XV у збірці „За нашого часу”. Зокрема, мініатюра XV змальовує останні хвилини людини перед стратою, перегукуючись із оповіданням “Гайдамака” В.Підмогильного. У поле зору письменників потрапляє страх смерті перед здійсненням вироку, однак у Е.Хемінгуея цей жах доведено до найвищого рівня, коли людина цілком паралізована і не керує собою. Письменник описує найдрібніші подробиці приготувань до страти та реакцій засудженого, тим самим справляючи на читача глибоке гнітюче враження.

Однак у подальшій творчості Е.Хемінгуей звертається до зображення мирної кончини. Агонія письменника Гаррі з оповідання „Сніги Кіліманджаро” не викликає у читача жаху, оскільки в останні хвилини серце героя сповнене радості і надії. Якщо у В.Стефаніка баба з новели „Сама-саміська” провалюється кудись униз, Гаррі з оповідання Е.Хемінгуея летить угору до вершини гори Кіліманджаро, західна частина якої зветься „Божий дім”. У передсмертному маренні до нього приходять довгождана допомога, він прощається з дружиною та служниками ненадовго. У польоті герой бачить красу природи Африки, а в останню секунду перед його очима з’являється посмішка друга: „... аж ось вони вийшли з грози, і Компі обернувся й з усмішкою показав уперед – а там, застуючи все перед очима, затуливши собою весь світ, була величезна, висока до неба, неправдоподібно біла проти сонця, квадратна вершина Кіліманджаро. І тоді він зрозумів, що дорога йому лежить саме туди” [9, Т. 2, 349].

Якщо у новелі „Сама-саміська” та мініатюрі XIV із збірки „За нашого часу” В.Стефаніка та Е.Хемінгуея цікавить кончина як природне явище, то в подальшій творчості (у новелі „Скін” та оповіданні „Сніги Кіліманджаро”) смерть стає для героїв моментом істини. Відчуваючи її наближення, вони аналізують свої вчинки, шкодують про скоєні помилки, каються у несправедливості щодо інших. Старий

Лесь з новели „Скін” усвідомлює свій гріх перед Мартином, якому він не віддав заробленого ячменю, але вже не може нічого змінити: „Хотів крикнути на діти, аби Мартинові ячмінь віддали, але крик крізь горло не міг продертися...” [6, 115].

Письменник Гаррі з оповідання „Сніги Кіліманджаро”, помираючи від гангрен в Африці, переосмислює власне життя і розуміє, що змарнував свій талант, „бо прирік його на бездіяльність, бо зрадив себе самого і все, у що вірив, занастив пияцтвом, що позбавило його колишньої гостроти чуття, лінощами, неробством, снобізмом, пихою, марнолюбством...” [9, Т. 2, 336]. Однак час втрачено, і письменник з болем та гіркотою усвідомлює, що його ненаписані твори так і залишаться ненаписаними, і він уже не в змозі нічого змінити.

Спільною для новелістів рисою у розробці теми смерті є звернення до проблеми самогубства, зумовлене аналогічними біографічними фактами. Для Е.Хемінгуея значним ударом стало самогубство батька. Звернення В.Стефаника до цієї проблеми було також спричинено життєвими обставинами: як він сам вказував, п'ятеро з його близьких родичів пішли з життя, наклавши на себе руки.

На початку своєї творчої діяльності новелісти звертаються до теми самогубства для демонстрації тяжких фізичних і душевних мук, які людина не в змозі витримати. В оповіданні Е.Хемінгуея „Індіанське стійбище” молодий індіанець не витримує мук своєї дружини, якій лише на третій день після початку пологів роблять кесарів розтин без будь-якої анестезії. В новелі В.Стефаника „Стратився” ці муки спричиняє військова служба, весь тягар якої передає лише одна фраза молодого рекрута, що повісився: „Ой, дедю, не годен я у воську вібути” [6, 32]. Показово, що в українській літературі початку ХХ століття тема самогубства привертала увагу й інших письменників, зокрема В.Підмогильного та Миколи Хвильового. Варіанти художнього вирішення цієї проблеми досить близькі до Хемінгуеєвого та Стефаникового. У “Військовому літуні” [3, 193] В.Підмогильного герой страждає через свої фізичні вади, які значно обмежують його життя. Він усвідомлює, що є зайвим у світі людей, розчаровується у житті і розриває із джерелом своїх мук. Микола Хвильовий звертається до самогубства як до виходу із обставин, що склалися („Санаторійна зона”, „Заулок”).

У новелістиці В.Стефаніка проблема самогубства тісно пов'язана із внутрішнім конфліктом людини, вихованої в душі християнської моралі, згідно з якою, занепастивши життя, вона губить свою душу – те єдине безцінне, що в неї є. Той факт, що рекрут зважився на самогубство, дозволяє В.Стефанікові підкреслити нестерпність страждань героя, крайню межу його відчаю.

У подальшій творчості прозаїків тема самогубства ускладнюється. Якщо раніше причинами цього вчинку були об'єктивно існуючі реалії (нелюдські умови військової служби, нестерпний біль і, по суті, катування вагітної жінки), то у подальшій творчості В.Стефаніка та Е.Хемінгуея проблема суїциду детермінована внутрішніми чинниками.

У творчості українського новеліста тема самогубства трансформується значно сильніше, ніж у Е.Хемінгуея. В.Стефанік прагне привернути увагу до проблеми самогубства як надзвичайно складного явища. Він наголошує на тому факті, що самовбивство – це не завжди умисний вибір людини. Існують випадки, коли причини суїциду заховані у площині несвідомого. Приміром, у новелі „Басараби” В.Стефанік показує рід, деякі члени якого закінчують життя самогубством, хоча об'єктивної причини для цього немає. Єдиним можливим поясненням, на думку односельців та й самих Басарабів, є те, що таким чином вони покують за гріхи свого прадіда: „Тяжкий гріх мають у своїй фамілії і мусять его доносити, хоть би мали всі піти марне!” [6, 151]. Морально-релігійне пояснення самовбивств видається справедливим, однак надто спрощеним.

У новелі В.Стефанік описав невдалу спробу самогубства одного з членів родини Томи Басараба. Той факт, що після вчасного порятунку герой відчув душевне полегшення, свідчить про те, що Тома коїв самовбивство у стані афекту, не усвідомлюючи своїх дій. Можна припустити, що мова йде про спадкове психічне захворювання, яке у період загострення проявляється у вигляді депресії та нав'язливої ідеї про самогубство: „Я не знаю, відки і як, але то такі гадки приходять, що не дають спокою. Ти свої, а гадки свої, ти продираєш очі, аби нагнати їх, а вони, як пси, скавулять коло голови. ... Як зачнуть дзінкати, то голова пукає начетверо...” [6, 154]; „Та як така хмара злопотить по небі, та й тогди

приходить сам час, аби тратитися. Йдете коло води, а вона вас тягне... Таки би-сте у ту воду, як у небо скочили..." [6, 155-156]. Однак, на думку Р.Піхманця: „рішення Томи ... не було викликане ні зовнішніми обставинами, ні психічним захворюванням, ні якимись усвідомлюваними імпульсами. Не викликане воно ... й особистою виною." [4, 110] Дослідник розглядає ситуацію в родині Басарабів з точки зору закону причин і наслідків, знаного у східних релігіях, інакше кажучи, закону карми (в даному випадку сімейної карми) і вже на цих засадах тлумачить причини самогубств як кару за злочин.

Варто також підкреслити унікальність новели „Басараби” з точки зору розвитку теми самогубства у світовій літературі. В.Стефанік змальовує не типову ситуацію: мова у творі йде не про одного самовбивцю, а цілий рід, який вкорочує собі віку без явної причини. В.Стефанік змальовує самогубство як явище родинного характеру, впроваджуючи думку про те, що в людині спадково може бути закладена схильність до суїциду.

Як і у В.Стефаніка, тема самогубства у творчості Е.Хемінгуея з часом ускладнюється, хоча і не зазнає такої кардинальної трансформації. Подібно до раннього періоду творчості герої Е.Хемінгуея зважуються на самогубство з метою припинити свої страждання. Однак причини, що викликають муки і зрештою спонукають до самовбивства, психологічного плану. Так, в оповіданні „Чиста, ясно освітлена місцинка” Е.Хемінгуей звертається до невдалої спроби самогубства, яке намагався скоїти безіменний старий, єдиний пізній відвідувач кав'ярні. Як і у випадку з Томою Басарабом, об'єктивної причини для самогубства, на перший погляд, немає: старий достатньо заможний, його доглядає племінниця. Тому офіціанти, що спостерігають за старим (а саме з їхніх уст читач отримує всю інформацію про діда), окреслюють причину його самогубства досить нечітко: „Тоскно стало жити” [9, Т. 2, 32].

Із скупої інформації офіціантів вимальовується образ глухого самотнього діда, якому понад вісімдесят років і який щовечора засиджується у кав'ярні та часто йде додому напідпитку. Це образ людини, яка немає в житті нічого такого, заради чого варто було б жити. У старого померла дружина, немає ні дітей, ні

друзів, ні улюбленої справи; йому не треба піклуватися про хліб насущний чи про побут (за ним доглядає небога). Старий усвідомлює, що беззмістовно доживає своє життя година за годиною. Оповідання „Чиста, ясно освітлена місцинка” певною мірою перегукується з новелою В.Стефаніка „Озимина”, у якій літній дід свариться із смертю, що не приходить до нього: „Добрий косар, нема що казати! ... Я своє вже відбув, я контетний, мені нічо не бракне. Озми собі пушку того духу та й пусти з-за стола – я контетний” [6, 158].

Однак довершеності образ старого набуває лише тоді, коли Е.Хемінгуей змальовує образ іншого героя – старого офіціанта, який добре розуміє душевний стан діда, адже сам відчуває подібне. Старий, як і офіціант, зневірився у житті: “Усе довкола – ніщо, і людина також ніщо” [9, Т. 2, 35]. Душевна пустота, відчай, безнадія, самотність, беззмістовність життя – ось складові мотиву самогубства. Саме тому, на відміну від Томи Басараба, невдала спроба самогубства не тільки не приносить полегшення, але ще більше пригнічує старого: він навіть не може з власного бажання покінчити із життям, а мусить далі терпіти муку.

Е.Хемінгуей, як і В.Стефанік, намагається показати складність і неоднозначність проблеми суїцидів і тому свідомо звертається зображення невдалого самогубства. Традиційно у суспільстві порятунок самовбивці вважався благом для того, хто намагався звести рахунки з життям. Оскільки бажання жити закладене у людській природі, то, отямившись чи з часом, самовбивця радіє з того, що не загинув. (Саме це змалював В.Стефанік у новелі „Басараби”.) Однак Е.Хемінгуей показує можливість іншого варіанту розвитку подій, коли порятунок самовбивці стає виявом жорстокості щодо нього. Старому з оповідання „Чиста, ясно освітлена місцинка” не дали змоги здійснити свою волю і він продовжує страждати. Е.Хемінгуей ставить питання, щоби має відчувати людина, яка свідомо наважилася піти на смерть і яку після такого величезного стресу насильно повертають до тих проблем, що завдавали їй душевної муки.

Такий погляд на проблему самогубства певною мірою перегукується з ідеями атеїстичного екзистенціалізму, який на час написання оповідання „Чиста, ясно освітлена місцинка” перебував у періоді розквіту. У творі, зокрема,

спроєктовано центральну його ідею – ідею людської свободи, згідно з якою людина творить себе, своє життя сама, за власним вибором, керуючись внутрішніми суб'єктивними почуттями. Однак реалізації цієї свободи постійно загрожує світ (суспільство, держава), який нав'язує свої норми і моделі поведінки і тому є ворожим для людини. Паралельно Е.Хемінгуей розробляє типову для екзистенціалізму тему – пошуку смислу життя, усвідомлення його абсурду і, як наслідок, проблеми нігілізму. „Суїцид, зумовлений не просто самотністю старості, а усвідомленням фатальної закинутості самотньої людини в морок глобального Ніщо.” [8, 299]

Ще одним спільним для В.Стефаніка та Е.Хемінгуея аспектом зображення смерті є її відтворення через призму дитячого сприйняття („Кленові листки”, „Діточа пригода” В.Стефаніка; „Мій старий” Е.Хемінгуея). Письменники змушують своїх маленьких героїв на власні очі побачити загибель батька чи матері.

Діти в новелах В.Стефаніка ще надто маленькі, щоб зрозуміти, яке горе їх спіткало. Вони не можуть збагнути, що їхнє життя радикально змінилося із втратою найближчої у світі людини – матері. Для Василька з „Діточої пригоди” та шестилітнього Семенка з „Кленових листків” смерть матері – це лише незвична подія, цікава своєю небуденністю пригода. Тому на прохання помираючої матері йти з маленькою сестрою до вуйка Василько відповідає: „Ви вмирайте, а ми будемо коло вас, аж рано підемо. Видиш, Насте, куля брїнькнула та й убила маму.... А тепер вже не будеш мати маму, підеш служити...” [6, 192]. Хлопців в обох новелах більше цікавить не смерть матерів, а їхній новий статус – бути найстаршими і опікуватися молодшими сестрами. Вони захоплені грою в дорослих, а в новелі „Діточа пригода” ще і спогляданням бою. Контраст між жахливою трагедією та наївним сприйняттям її дитиною є для читача джерелом сильного емоційного переживання: „Дедя зсукали ще свічку та й казали, що якби-сте умирали, аби дати у руки і засвітити. Коли я не знаю, коли давати?.. ” [6, 145].

На відміну від героїв В.Стефаніка, малий Джо Батлер з оповідання Е.Хемінгуея „Мій старий” усвідомлює свою втрату. Його охоплює гострий біль

скорботи: „Я ліг поруч мого старого і, коли ноші понесли до лазарету, вчепився в них і плакав, і плакав, а він лежав такий білий, незворушний, такий страхітливо мертвий...” [9, Т. 1, 116]. Письменник відкрито показує, що робиться в душі маленького героя (для Е.Хемінгуея це досить нетипово), і дає можливість читачеві стежити за перебігом його думок. Однак, хоча серце дитини крається, вона не здатна до кінця збагнути наслідків свого нещастя і довго концентруватися на ньому. Тому думка Джо поступово мандрує від смерті батька до коня Гілфорда, на якому тато Джо брав участь у перегонах: „... і все ж я мимоволі думав: коли вже мій старий помер, то, мабуть, даремно вони пристрелили Гілфорда. Його копито могло б загоїтись. Сам не знаю, чому я про це думав. Я ж так любив свого старого” [9, Т. 1, 116].

Близькість поглядів В.Стефаника та Е.Хемінгуея у трактуванні теми смерті і дитинства чіткіше виявляються, якщо побіжно зіставити їх творчість із доробком їхнього сучасника В.Підмогильного, який також звертався до цієї проблеми. Не до кінця усвідомлюючи явище людської смерті, маленькі герої В.Стефаника та Е.Хемінгуея сприймають смерть досить поверхово. В оповіданні В.Підмогильного “Ваня” [3, 57-70] зустріч із смертю стає глибинною травмою для хлопчика, отруює його існування, змінює поведінку. Сама ситуація, описана в оповіданні значно гостріша, ніж у творах Е.Хемінгуея та В.Стефаника: Ваня не просто стає свідком смерті, а сам добиває застреленого, але ще живого собаку, переживаючи в цей момент якесь звіряче шаленство.

До найбільш моторошних творів В.Стефаника та Е.Хемінгуея належать ті, у яких змальовується смерть дітей. У доробку В.Стефаника це новели „Лан” та „Похорон”. З метою описати весь жах греко-турецької війни Е.Хемінгуей в оповіданні „На пристані в Смирні” використовує образ матерів, які по кілька днів не дають ховати своїх мертвих немовлят. Несумісність понять дитина і смерть є джерелом сильного емоційного ефекту, який обидва письменники передають читачам цих творів.

У поле зору новелістів потрапляє також проблема очікування смерті дітьми. В оповіданні Е.Хемінгуея „День чекання” хворий дев’ятирічний хлопчик не знає

про існування різних систем виміру температури (за Фаренгейтом та за Цельсієм) і чекає смерті, адже в нього 102°, а людина не витримує і 44°. У В.Стефаника молода дівчина Катруся з однойменної новели помирає від сухот. Обидва твори відзначаються глибинним імпліцитним шаром, який вміщує усі душевні переживання героїв. Е.Хемінгуей оспівує стоїцизм маленького хлопчика, який мужньо і стоїчно чекає кінця, не зважаючи на моторошній страх смерті, який, очевидно, охоплює його. В.Стефанік у підтексті „зображує” різні душевні стани Катрусі: спалахи надії, почуття провини, радість, жах від усвідомлення безвиході.

Суголосними у двох творах є любов до батьків і турбота про них – почуття, які виявляють герої, не зважаючи на біль, страх перед смертю і жаль за свою гірку долю. Хлопчик просить тата вийти з кімнати, розуміючи, що йому важко буди дивитися на смерть сина. Коли в душі Катрусі зажеврила надія видужати, вона думає, що не „стратить” весни і знайде роботу, щоб засвідчує її бажання допомогти батькам вийти зі злиднів.

Отже, компаративний аналіз новелістики В.Стефаника та Е.Хемінгуея виявив існування аналогій у розробці письменниками теми смерті. Спільним для письменників є 1) змалювання процесу смерті з позиції людини, яка вмирає, відтворення її фізичних відчуттів і психологічного стану; 2) розгляд кончини як моменту істини, коли повною мірою відчувається тягар за скоєні гріхи та усвідомлюється тлінність матеріального і вічність духовного; 3) дослідження душевного стану людини, яка наважилася на самогубство; 4) тема дитинства і смерті, побудована на зіткненні чистого дитячого світу із світом дорослих. Деякі з цих аналогій належать до психологічно-типологічних, адже вони виникли в результаті близькості психології і життєвої філософії майстрів, а також збігів у їх біографіях. Інші подібності є суспільно-типологічними, оскільки одним з імпульсів їх появи були події світової війни.

Аналогії у розробці теми смерті в новелістиці В.Стефаника та Е.Хемінгуея продемонстрували майстерність проникнення письменниками у внутрішній світ людини і водночас вміння створити широку узагальнюючу картину світу та викрити його злочинну натуру. Ці паралелі засвідчують панування в українській

та американській літературах першої третини ХХ століття трагічного світовідчуття, джерелом якого була ворожість суспільства щодо людини, яка виявлялася у різних формах (війнах, соціальній несправедливості, нестерпних умовах життя, безжальності і байдужості оточуючих) і призводила до страждань і смерті.

1. Денисюк І. Карбівничий чистого металу // Жовтень. – 1971. – № 5. – С. 94-104
2. Драч І. Кілька слів про Хемінгуея // Хемінгуей Е. Сніги Кіліманджаро та інші новели. – К.: Дніпро, 1968. – С. 5-10.
3. Підмогильний В.П. Місто: Роман, оповідання / Упоряд. Р.Мовчан та В.Шевчук. – К.: Молодь, 99. – 448 с.
4. Піхманець Р. Сміслові глибини Басарабів В.Стефаника // Українознавчі студії. – 2001. – № 3. – С. 106-133.
5. Россельс Вл. “В верховьях потока мышления – Проза Василя Стефаника”// Стефаник В. Новеллы. – М.: Наука – 93. – С. 240-265.
6. Стефаник В.С. Моє слово: Новели, оповідання, автобіографічні та критичні матеріали, витяги з листів /Упоряд., передм. та приміт. Л.С.Дем'янівської/. – К.: Веселка, 2000. – 319 с.
7. Тарнавський О. Поцейбічний міт Гемінгуея // Відоме і позавідоме. – К.: Час, 1999. – С. 477-485.
8. Тихолоз Б. Суїцид як прощання й повернення: абсолютний фінал трагічної одисеї Е.Хемінгуея // Молода нація. – 1999. – № 12. – С. 296-308.
9. Хемінгуей Е. Твори: У 4-х томах. – К.: Дніпро, 1979 - 81.

The article represents the comparative analysis of the thematic level of the short stories by V. Stefanyk and E. Hemingway. The investigation reveals a few typological analogies in the presentation of death in their literary works. To them belong such aspects as the similarly interest of both writers in the topics of suicide, death and childhood, the examination of conscience before dying, and the detailed depiction of agony.

Key words: typological analysis, natural death, violent death, suicide, murder.